

TARİH VE TARİH YAZICILIĞI

1.1. İNSANLIĞIN HAFIZASI TARİH

Neden Tarih? Geçmiş ve gelecek bilincine sahip tek varlık olan insan, tecrübeleri geçmişten cesaret alarak öğrenir ve bunu gelecek nesillere aktarır. Bunun için de tarih bilimine ihtiyaç duyar.

Büyük fikir adamlarının ve tarihçilerin tarih hakkındaki görüş ve düşünceleri nelerdir?

Tarih, insanların ve insan topluluklarının başlarından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgidir. Herodot

Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini bulup ortaya koymaktır. Olayların ilkeleri incedir, nitelik ve sebepleri hakkındaki bilgi derindir. *İbni Haldun*

Tarihçi ile olgular arasında kesintisiz karşılıklı bir etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur. Edvird Kar

¶ Tanım ve yorumlara dikkat edildiğinde tarihin geçmişle ilgili olduğu, merkezinde insanın yer aldığı, belgelere dayandığı ve nedenselliğe muhtaç olduğu gibi ortak noktalara ulaşılabilir.

? **tarih kelimesinin anlamı:** (kamer, ay, zaman) tarihî olayın meydana geliş anını belirlemek, diğer taraftan anlatmak, hikâye etmek, nakletmek

Tarihin konusu nedir? İnsanoğlunun meydana getirdiği faaliyetler, değişimler ve eserlerdir. **Örneğin** Orta Asya'da yaşanan kuraklık ve kıtlık tarihin konusu değilken bu doğa olayı sonucundaki göçler tarihin konusu olabilir.

Siyasi Cumhuriyetin İlanı **Askerî** Malazgirt Savaşı **Sosyal** Orta Asya Türk Göçleri **Ekonomik** Sanayi Devrimi **Kültürel** Yazının İcadı **Dinî** İslamiyet'in Doğuşu **Eser** Sultan Ahmet Camisi

Bir atı bir fizikçi, bir zoolog, bir veteriner, bir ekonomist, bir kimyacı, bir ressam incelese, hepsi de atı farklı ve kendi bakış açılarından görececek ve tanımlayacaklardır. Oysa tarihçi hem ata, hem atın sahibine, hem atın içinde bulunduğu olaya, döneme, mekana hem o olayın ilişkili olduğu diğer olaylara, kısacası resmin bütününe anlam vermeye çalışacaktır.

Tarih biliminin yöntemi nedir? Kaynak olmadan tarihî gerçekleri ortaya çıkarmak ve onları yazmak mümkün değildir.

¶ **Tarihçinin kullanım önceliğine göre:**

Birinci elden kaynaklar

Tarihi olayın geçtiği döneme ait bulgular

İkinci el kaynaklar

Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilen eserlerdir.

¶ **Bilgi veren kaynağın türüne göre:**

Yazılı kaynaklar

Ferman , Mühür , Para , gazete

Sözlü kaynaklar

Efsaneler, destanlar, menkıbeler vb.

Sesli ve görüntülü kaynaklar

Resimler, fotoğraflar, filmler, video bantları vb.

Gerçek eşya ve nesneler

Arkeolojik buluntular ile tarihî eşya ve nesneler

TARAMA (Kaynak arama)
TASNİF (Sınıflandırma)
TAHLİL (Çözümleme)
TENKİT (Eleştirme)
TERKİP (Sentez)

Kronoloji	Geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguların zamanını tespit ederek sıralar.
Coğrafya	İnsan ve mekânın karşılıklı etkileşimini araştırır.
Diplomasi	Siyasi belgelerin cins, şekil ve içerik olarak değerlendirilmesini yapar
Arkeoloji	Kazı yolu ile toprak ve su altındaki maddi kalıntıları ortaya çıkarır
Heraldik	Tarihte devletlerin kullandığı armaları inceler.
Etnografya	Toplumların örf, âdet, gelenek ve yaşayışlarını inceler.
Antropoloji	İnsan ırkını inceler ve kültürlerin gelişimini araştırır.
Nümizmatik	Tarih içerisinde basılan paraları inceler
Paleografya	Yazıları, alfabeleri ve bunların zaman içerisindeki değişimlerini inceler.
Filoloji	Dillerin tarihini, gelişimini ve değişimini araştırır.
Epigrafi	Kitabeleri inceler.

1.2. NEDEN TARİH?

"Türk çocuğu, ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapma için kendinde kuvvet bulacaktır." **M. Kemal Atatürk**

¶ Milletlerin ortak hafızası olan tarih, millî ve toplumsal kimliğin inşasında önemli rol oynar.

¶ Tarih bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğretmek için kişinin kendi milletine aidiyet duygusuyla bağlanmasını sağlar.

¶ Tarih bilimi sayesinde geçmiş hakkındaki aktarımlar, milletlerin ortak hafızasını biçimlendirir.

¶ Millî ve toplumsal kimlik toplumlarda tarih bilincinin oluşmasını sağlar.

Hafıza yoksa kimlik yoktur; kimlik yoksa ulus yoktur."
sözünden ne anlıyorsunuz?

¶ Tarih, uyguladığı yöntem gereği bireylerde araştırma ve kanıt kullanma becerisini artırır.

¶ Ulaşılan farklı kaynaklarda tespit edilen çelişkili ifadeler, insanların sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirir.

¶ Bireylerde çok yönlü düşünme yeteneği gelişir ve bireyler tarihî süreçte meydana gelen değişimleri ve süreklilikleri algılar.

¶ Diğer toplum ve milletlerle yapılan karşılaştırmalar, başka milletlere empati duymasını sağlar. Bu empati, dünyanın mirasını anlayan insanı, kendisi ve çevresiyle barışık bir birey olarak geliştirir.

¶ İnsan; mensubu olduğu toplumu, ülkeyi ve içinde yaşadığı dünyayı anlamak için geçmişini bilmek zorundadır. Geçmişini bilmeyen bir toplum, hafızasını yitirmiş, akıntıya kapılmış gibidir.

¶ Tarih; geçmişin ışığında bugünün ve yarının aydınlatılmasını sağlar. Böylelikle geçmişteki hataları tekrar etmesini engeller.

¶ Tarih millî bilinci oluşturarak toplumdaki manevi değerlerin gelişmesinde de önemli rol oynar.

Tarihî olaylar ele alınırken tarihî bilgilerin kendi döneminin şartlarına göre değerlendirilmesi gerekir. Belgeler yoruma muhtaçtır ve olayın yaşandığı çağın ve toplumun ruhunu taşımaktadır. Bu nedenle o ruha göre bir açıklama ve yorum yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

Örneğin Eski çağlardaki kölelik günümüzdeki kölelik anlayışıyla değerlendirilebilir mi? Tartınız.

İSMAİL RASTGELDİ

Bilgi notu: Anakronizm

"tarihlendirmede yanlış içerisinden bulunma" demek olan anakronizm, bir olayın tarihi ve çağı üzerinde yanlışla, tarih ve çağları birbirine karıştırma şeklinde tanımlanmaktadır. Anakronizm, bazen bir tarihî olgunun var olmadığı bir dönemde varmış gibi düşünülmesi ve yansıtılması şeklinde, bazen de tarihçilerin tarihî olguları açıklarken yaşadıkları zamanın yaklaşımlarına, kavramlarına ve değerlerine başvurmalarıyla ortaya çıkar.

1.3. ZAMANIN TAKSİMİ

İnsanlar, **günlük yaşamlarını kolaylaştırmak** gayesiyle zamanı bölümlere ayırmıştır. İnsanlık; zamanı gün, hafta, ay, yıl gibi belli periyotlara bölmüş ve yaklaşık 6000 yıldan beri **takvim** kullanmıştır. Takvimler ay veya güneş yılını esas alarak oluşturulmuştur. Bazı toplumlar takvimlerini "**ay yılı**" esasına göre oluşturmuştur. Ay yılı, Ay'ın Dünya etrafındaki dönüşünü esas alır ve on iki tur dönüşü bir yıla denk gelir. Bu süre 354 gündür. Bazı toplumlar ise takvimlerini "**güneş yılı**" esasına göre oluşturmuştur. Güneş yılı, Dünya'nın Güneş etrafındaki bir tur dönüşünü esas alır. Bu süre 365 gün 6 saattir.

Her toplum kendine özgü bir takvim oluştururken yaşamlarını **en çok etkileyen olayı** takvimlerinin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir. Örneğin **İbraniler** MÖ 3761'deki Yaratılış (Tekvin) yılını, **Yunanlılar** ilk olimpiyat oyunlarının yapıldığı MÖ 776'yı, **Hristiyanlar** Hz. İsa'nın doğumu olan sıfırı, **Müslümanlar** MS 622'de Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini takvimlerine başlangıç olarak esas almışlardır.

¶ Tarih boyunca Türkler; 12 Hayvanlı Türk takvimini, hicri takvimi, Celâli takvimi, Rumi takvim ve miladi takvimi kullanmıştır.

TARİH VE TARİH YAZICILIĞI

12 Hayvanlı Türk takvimi: Türklerin kullandığı ilk takvimdir ve güneş yılı esasına göre düzenlenmiştir. On iki yılda bir devir yapan bu takvimde yıllar, hayvan adları ile gösterilir. Bu takvimde kullanılan hayvan isimleri ise şunlardır: sığgan (sıcan), ud (öküz), bars (pars), tavışgan (tavşan), lu (ejder), yılan, yund (kısarak), kon (koyun), biçin (maymun), takıgu (tavuk), it (köpek), tonguz (domuz).

Hicri takvim: Türklerin İslamiyet’i kabul ettikten sonra kullandığı takvimdir. Bu takvimde Hz. Muhammed’in hicret ettiği yıl (622), başlangıç kabul edilmiştir. Hz. Ömer Dönemi’nde oluşturulan bu takvim, ay yılını esas almıştır. Bu takvime göre bir yıl 354 gün 8 saat 48 dakikadır. Ayrıca bir ay yılı, bir güneş yılından yaklaşık 11 gün eksiktir. Diğer bir ismi kamerî (ay) takvimidir. Günümüzde İslam dünyası, dinî günleri hicri takvime göre belirlemektedir.

Celâli takvimi: Büyük Selçuklu Sultanı Celaleddin Melikşah’ın (1072-1092) emriyle Ömer Hayyam başkanlığında kurulan bir astronomi heyetince hazırlanmıştır. Başlangıç olarak 1079 yılı kabul edilmiş ve güneş yılı esasına göre düzenlenmiştir.

Rumi takvim: Osmanlı Devleti’nde mali işlerin düzenlenmesi amacıyla kullanılmıştır. Güneş yılı esasına dayanan bu takvimde bir yıl 365 gün 6 saattir. 1839’dan itibaren mart ayı, mali yılbaşı olarak kabul edilmiştir. Miladi takvimle arasında 584 yıllık fark vardır.

Miladi takvim: günümüzde dünyada en yaygın kullanılan takvimdir. Bir yıl 365 gün 6 saattir. Başlangıcı, Hz. İsa’nın doğumundan bir hafta sonrası yani 1 Ocak’tır. Kökeni Mısırlılara dayanan bu takvimi Romalılar geliştirmiş ve Papa 13.Gregorious (Gregoryen) son şeklini vermiştir. Bu nedenle “Gregoryen takvimi” de denir. Ülkemizde 1 Ocak 1926’dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

Yüzyılların sınıflandırılmasında **Milad** kavramı dikkate alınır. Hz. İsa’nın doğumundan önceki yıllara **MÖ (milattan önce)**, sonrasına da **MS (milattan sonra)** denir. Yüzyıl kavramı teorik olarak “00” ile biten bir yılda başlar ve “yüzyıllık dönem” anlamında kullanılır.

Milattan Önce (MÖ)				Milattan Sonra (MS)			
99 - 0 1.yüzyıl				0 - 99 1.yüzyıl			
99 - 50 1. yüzyılın ilk yarısı		49 - 0 1.yüzyılın ikinci yarısı		0 - 49 1.yüzyılın ilk yarısı		50 - 99 1. yüzyılın ikinci yarısı	
99 - 75 1.çeyrek	74 - 50 2.çeyrek	49 - 25 3.çeyrek	24 - 0 4.çeyrek	0 - 24 1.çeyrek	25 - 49 2.çeyrek	50 - 74 3.çeyrek	75 - 99 4.çeyrek

0 (MİLAD)

Tarihin Dönemlendirilmesi

Yazı sayesinde tarihin kaydını tutmaya başlayan insanoğlu yazının keşfini bir dönüm noktası olarak kabul etmiştir. Bunun sonucunda **yazıdan önceki zamanlar tarih öncesi, sonraki zamanlar ise tarihî dönemler** olarak adlandırılmıştır. Böylece tarihî olayların daha rahat incelenmesi, araştırılması ve öğrenilmesi için tarihçiler tarihi belirli dönemlere (çağlara) ayırmıştır.

¶ Batı dünyası, özellikle Avrupa tarihi merkezli bir dönemlendirme meydana getirmiştir. Başta Orta Çağ olmak üzere, Eski ve Yeni Çağ’ın başlangıç ve bitişlerini belirleyen tarihî gelişmeler doğrudan Avrupa tarihiyle ilgili olaylardır.

¶ Tarihin bu şekilde dönemlendirilmesi hem göreceli hem de Avrupa tarihi merkezlidir ve Türk tarihiyle de örtüşmemektedir.

1.4. VAKA VE VAKIYAYI AYIRIYORUM

Vaka: (Tarihi olay) tarihte insanlığı etkileyen siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik dinî gibi konularda kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir. Vakalar; kendine has özelliklere sahiptir, somut bilgiler içerir, yer ve zaman bildirir. Vakaların başlangıç ve bitiş süreleri de bellidir.

Vakıa : (Tarihi olgu) ise tarihte insanlığı etkileyen olayların ortaya çıkardığı sonuçlara göre uzun sürede meydana gelen değişimlerdir. Vakıalar; geneldir, süreklilik gösterir, soyuttur. Vakalarda belirli bir yer ve zaman söz konusu değildir.

Vaka: Talas Savaşı

Vakıa: Türklerin İslamlaşması

İbni Haldun:

¶ Ona göre sosyal olay ve olgular birer sonuç ilişkisi içerisinde incelemek gerekir. Olayların kendilerine has özelliklerinin olduğunu ve âdeti bir zincir halkaları gibi daha sonra meydana gelen olayları etkilediğini, olgularla genel ilkelere ulaşılabilirliğini belirterek tarihin sadece rivayetlerden ibaret olmadığını vurgular.

¶ Ona göre tarihsel olayların kaynağı insan doğasıdır. Doğadaki olgular arasındaki sebepsepsel bağlarının benzeri, toplumsal olgular arasında da görülür. Örneğin devletin ve insanın ömrü arasında bir benzerlik vardır. İnsan gibi devlet de çocukluk, gençlik, olgunluk ve ihtiyarlık devreleri geçirir.

1.5. BELGEDEN BİLGİYE

¶ Tarih bilimi, şimdiki zamanda açıklama ya da anlama amacıyla geçmişten yeniden inşa etme sürecidir. Bu süreçte tarihçiler eserlerini, geçmişe ait bilgi ve kaynakları, tarih biliminin kendine ait yöntemlerini kullanarak oluşturur.

¶ Bir tarihsel araştırmaya kaynakların saptanması, karşılaştırılması ve yorumlanmasıyla başlanır

¶ Kaynaklar, farklı kaynaklarla karşılaştırılarak dikkatle incelenmeli, tarih araştırmacısı kaynağın içeriğini olduğu gibi almak yerine, onu eleştirel bir gözle incelemelidir.

¶ Daha sonra kanıtları yorumlamalı, açıklamalı, nedenleriyle ilişkilendirmeli, eleştirmeli, sonuçları izlemeli ve konuyla ilgili değerlendirmelerde bulunmalıdır.

İSMAİL RASTGELDİ

Ulubatlı Hasan Kimdir?

GENEL BİLGİ

İstanbul’un surlarına bayrağı ilk dikenin Ulubatlı Hasan olduğu rivayet edilir.

BİLİMSSEL BİLGİ

İstanbul’un surlarına bayrağı ilk dikenin Ulubatlı Hasan olduğu bilgisinin kaynağı, İstanbul’un fethi sırasında bizzat orada bulunan Bizanslı tarihçi Francis’tir. Ancak Francis’in eserinde geçen bu bilgi, daha sonraki tarihlerde Francis’in orijinal eserine geniş ilaveler yapan Melissinos’un yazdığı kitapta yer almaktadır. Melissinos’un bu kitabı sahte Francis olarak da bilinir. Gerçek Francis’in eserinde iki sayfa işlenen İstanbul’un fethi, sahte-sinde seksen sayfa olarak anlatılmıştır. **Kitabın orijinalinde, yukarıda anlatılanların aksine Ulubatlı Hasan’ın ismi dahi geçmemektedir.**

İNSANLIĞIN SERÜVENİ KAYIT ALTINDA

“Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır.”
M. Kemal Atatürk

Hikâyeci Tarih

¶ Tarih yazıcılığını en sade şekilde geçmişin kaydedilmesi olarak ifade edebiliriz. Tarih, yazının icadı ile başlamışsa da tarih yazıcılığında öncülük edilen eser Herodotos’un kitabıdır. ¶ Hikâyeci (rivayetçi) tarih yazıcılığında olaylar aktarılırken yer ve zaman hususları dikkate alınmış ancak tarihî olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi kurulmamıştır.

TARİH VE TARİH YAZICILIĞI

Duyduğu olayları, olduğu gibi aktaran Herodot, tarihî bilgileri eleştiriye tabi tutmadan ortaya koymuştur. Roma'da, Orta Çağ Avrupası'nda ve İslam dünyasında da vekayinâme türü eserler bu görüşle kaleme alınmıştır.

Öğretici (pragmatik) tarih yazıcılığı

Bu yazıcılığı başlatan Thukydides tarihî olayları değerlendirme ve yorumlama___ile anlatıyı birleştirmiştir. ¶ Amaç, tarihî olayları öğrenerek faydalı bir sonuç çıkarmaktır. Yani toplumun yararı için geçmişten ders çıkarılması veya bireylerin eğitilmesi amaçlanmıştır. ¶ Bazı şahsiyetlerin yaşamına büyük önem verilmiştir.

Tarih Yazıcılığında Değişim

¶ Aydınlanma Çağı ile birlikte tarih düşüncesinden dinî unsurlar kaldırılarak XIX ve XX. yüzyıllarda tarih düşüncesi ve yazımında önemli değişimler yaşandı. ¶ Tarihçiler de tarih yazıcılığını bilimsel ilke, kural ve yöntemlere oturarak bilimsel nesnellığe sahip bir tarihsel bilgi üretimi arayışına girdiler.

Bu akımın başından gelen Ranke'ye göre tarihçi, tarihî olayları incelerken tarafsız bir biçimde sadece tarihin gerçekliğini ortaya koymalıdır. Tarihin amacı, olguları "nasıl oldu ise öylece" anlatmaktır.

Araştırmacı tarih yazıcılığı

Tarihçiler, tarihî olayları incelerken daima "neden ve nasıl oldu?" sorularıyla araştırmacı tarihçilik anlayışını geliştirdi. Bu yazıcılığın **en önemli yöntemi**, tarihe ait malzemeyi eleştiriye tabi tutmasıdır.

Sosyal tarih yazıcılığı

Tarihe ait olayların tek bir neden ve olgu üzerinden değil; **sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel ve fikrî birçok etken dikkate** alınarak bilinebileceği kabul edilmiştir. Bu tarz yazıcılık, tarihî olaylardan genel sosyal kanunlara ulaşmaya çalışır.

Günümüzde, araştırmacı ve sosyal tarih yazıcılığı tarihçiler tarafından diğerlerine göre daha yaygın olarak tercih edilmektedir.

Annalles Okulu

Annallesçiler, devlet ve siyaset merkezli tarih yazımını eleştirmiştir. Onlar tarih bilimine; toplumsal, ekonomik ve kültürel yönden bir bütünlük kazandırmayı amaçlamıştır. Bu ekolün ülkemizdeki önemli temsilcileri olarak Ömer Lütfi Barkan ve Halil İncalcık gösterilebilir.

İslam dünyasında tarih yazıcılığı

Vakanüvislik olarak gelişmiştir. Vakanüvislikte, olayların ortaya çıkış nedenleri üzerinde durulmaz ve olaylar olduğu gibi nakledilir.

Osmanlı Devleti'nde de bu anlayış devam etmiş ve resmî tarihçilik, vakanüvislik adı altında XVIII. yüzyıl başında kurumlaşmıştır.

Not: Kronikler ve yıllıklar (annal) tarihî olayları yıllara göre kronolojik olarak sıralayan yazılı belgelerdir.

¶ Osmanlı Devleti'nin önemli vakanüvislerinden biri olan **Ahmet Cevdet Paşa**, kendisinden önceki vakanüvisler gibi olayları sadece kronolojik olarak kaydetmemiş, **tarihî belgeleri yorumlaması ve değerlendirmesi bakımından** modern tarihçiliğin önderliğini de yapmıştır.

Atatürk, Batı'da Türklere karşı iftiralara, kimi zaman hakaret seviyesine varan suçlamalara karşı koymak amacıyla Türk Milleti'nin kimliğini tanıtmak, **Türk tarih ve medeniyetini bilimsel yöntemlerle araştırmak için 1931'de "Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti"**ni kurdurmuş ve bu kurum 1935'te **"Türk Tarih Kurumu"** adını almıştır.

1.6. TARİH VE YORUM

¶ Tarih, millî kimliğin inşası ve değerlerin aktarımı için bir araçtır. Kitaplarda, televizyonlarda, sinemalarda, Genel Ağ'da tarihle ilgili pek çok konu ve bilgi bulunabilir.

¶ Tarihî bilgiler ya geçmişte yaşananların olduğu gibi aktarılması ya da tarihçinin olaylara kendi yorumunu katarak yansıtmasıdır.

¶ Tarihî kaynaklardaki bilgiler, bilimsel bilgi olmayabilir. Bunun yanında tarihçiler, eserlerine birtakım yorumlar katabilir. Böylece tarihte, bilgi ve olguların yanında yorumlar da yerini almış olur.

¶ Bu yüzden tarihçi, geçmişin aynası değil aynayı tutan kişi olarak karşımıza çıkar.

¶ Tarihçi, bir kimyacı bir fizikçi ya da bir biyolog gibi olayları dışarıdan gözlemleyemez. Çünkü tarihî olaylar geçmişte kalmıştır, benzersizdir ve tekrar etmeyen olaylardır. Tarihçi geçmiş olay ve olguları ele alırken kendi değer yargılarından uzak değildir.

¶ Tarihçinin bakış açısını siyasi, sosyal, dinî, millî, kültürel ve yaşadığı çevresel unsurlar etkiler ve biçimlendirir. Buradan da anlaşılacağı gibi tarihçi eserini oluştururken; inançlarını, duygu ve düşüncelerini, dünya görüşünü eserlerine yansıtabilir.

¶ Bu yüzden bir tarihçi araştırmalarında ne kadar çok ve çeşitli kaynak kullanırsa gerçeğe o kadar yaklaşmış olacaktır.

Örnek Metin İnceleme "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu"

1. Kaynak

M. F. Köprülü'ye göre XIII ve XIV. yüzyıl Anadolu'sunun sosyokültürel durumunu, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki en önemli etken olarak görmüştür.

2. Kaynak

H. A. Gibbons: Osmanlıların büyük bir güç olmasında doğudan gelen unsurların değil Rumlardan Osmanlılara sığınanların ve din değiştirenlerin önemli rol oynadığını söyler.

3. Kaynak

P. Wittek'e göre Osmanlı Devleti'nin ihtişamlı yükselişinin gerçek nedeni, İslam mücahitleri (gaziler) olan Türk göçebelerinin varlığıdır. Osmanlı Devleti'ni tarih sahnesine çıkaran dinamik ideolojik faktör, gazadır.

Yukarıdaki metinlerden hareketle tarihsel olayların değerlendirilmesinde nelere dikkat etmeliyiz?

SORU - CEVAP

Okunan, duyulan veya izlenen her tarihî bilgi doğru mudur?

Tarih araştırmalarında olaylar doğrudan doğruya gözlemlenemediği için tarihçi olayların ardında bıraktığı kanıt ve belgeleri kullanır.

Kanıtların değerlendirilmesinde ise tarih, çeşitli bilimlerden faydalanır. Yeni bulunan kanıt ve belgelerle de tarihî bilgiler değişebilir.

Araştırmalar sonucunda bulunacak her yeni bilgi ve belge, mevcut bilgileri tamamlayabilir, daha anlaşılır hâle getirebilir veya tamamen değiştirebilir.

Şanlıurfa'nın kuzeydoğusunda bir dağ sırtında yer alan Göbeklitepe arkeolojik alanı, bilinen insanlık tarihini değiştiren önemli arkeolojik alanlardan birisidir. Dünya arkeoloji camiasının yeni

İSMAİL RASTGELDİ

gözbebeği 12 bin yıllık Göbeklitepe Tapınağı, bu zamana kadarki birçok kanıyı değiştirmiştir. İnsanlığın ilk tapınağı olarak kabul edilen Göbeklitepe, bugüne kadar bilinen Malta Adası'ndaki tapınaklardan 7500 yıl daha öncesine aittir.

Ölçme – Değerlendirme Kronolojisi:

Tenkit:

İkinci elden kaynak:

Milat:

Millî kimlik:

Vakanüvis:

1. Herodotos hangi tür tarih yazıcılığını başlatmıştır?

2. Türklerin kullandığı ilk takvim hangisidir?

3. Olayın geçtiği döneme ait belge ve buluntular hangi kaynak türüne girer?

4. İnsanın ve mekânın etkileşimini inceleyen bilim dalı hangisidir?

5. Orhun Kitabeleri'yle ilgili araştırma yapan bir tarihçi, tarihe yardımcı bilim dallarından hangilerinden yararlanabilir?